INTERNET VA IJTIMOIY TARMOQLARNING YOSHLARGA TA'SIRI

Nasiba Barakayevna Xakimova
Guliston davlat universiteti "Psixologiya" kafedrasi
Internet va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlarga ta'siri
kumushhakimova138@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada internetning ijtimoiy tarmoqlarining jamiyatga ta'siri ko'rib chiqiladi. Ijtimoiy tarmoqlarning jamiyat hayotiga kirib borishi ularning ijtimoiylashuv, yoshlarni tarbiyalashga ta'siri, ularni ijtimoiy-me'yoriy tizimga integratsiyalashuvini nazarda tutadi. Internetga kontseptsiya sifatida qaramlik uch xil ma'noga ega. Maqolada deviant xatti-harakatlarning bir qismi sifatida internetga qaramlikni o'rganish natijalari keltirilgan. Shuning uchun internetning ijtimoiy tarmoqlarining disfunktsiyasi, ayniqsa, yosh avlodga nisbatan potentsial deviatsiya maydoni sifatida qaralishi mumkin.

Kalit so'zlar: internetning ta'siri, aloqa, ijtimoiylashuv, zamonaviy yoshlar, axborot vampirizmi.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается влияние социальных сетей Интернета на общество. Проникновение социальных сетей в жизнь общества предполагает их влияние на социализацию, воспитание молодежи, их интеграцию в социально-нормативную систему. Интернет-зависимость как понятие имеет три значения. В статье представлены результаты исследования интернет-зависимости как части девиантного поведения. Поэтому дисфункцию социальных сетей Интернета можно рассматривать как область потенциальной девиации, особенно в отношении подрастающего поколения.

Ключевые слова: влияние Интернета, общение, социализация, современная молодежь, информационный вампиризм.

ABSTRACT

The article deals with the influence of social networks of the Internet on society. The penetration of social networks into the life of society implies their influence on the socialization, education of young people, their integration into the social and normative system.

Internet addiction as a concept has three meanings. The article presents the results of a study of Internet addiction as part of deviant behavior. Therefore, the dysfunction of the social networks of the Internet can be considered as an area of potential deviation, especially in relation to the younger generation.

Keywords: influence of the Internet, communication, socialization, modern youth, informational vampirism.

Zamonaviy jamiyatda axborot texnologiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Internet ta'siri ostida jamiyat tarkibida o‘zgarishlar yuz beradi bu olimlar uchun juda qiziqarli mavzu. Buning sababi odamlar va jamiyatga internetning salbiy va ijobiy oqibatlarga olib keladigan noaniq ta'siridir. Xorijiy sotsiologlar tomonidan muhokama qilinadigan internetga qaramlik fenomeni bu brinchidan internetga qaramlik, odamlar tarmoqda ko‘p vaqt sarflashlari va o‘z vazifalarini va haqiqiy muammolarini unutishlari bilan namoyon bo‘ladi. Kompyuterlar va internetdan cheksiz foydalanish bolalar uchun ayniqsa xavflidir. Kompyuter monitorlari oldida ko‘proq vaqt sarflash ortiqcha vizual harakatlarga olib keladi va shuning uchun miyopi rivojlanishiga olib keladi. Ovqat hazm qilish muammolari, bosh og‘rig‘i va konsentratsiyali qiyinchiliklar mavjud. Ikkinchisi haqida gapirganda, biz deyarli har bir Internet-resursni “o‘qish va mavjud bo‘lgan narsalarni ko‘rish” printsipiga asoslanganligini ko‘ramiz. Ko‘pgina saytlar temir aqli bilan ham odamlar e'tiborini jalb qilish, deb jonli grafik e'lonlar ko‘rsatishmoqda. Eng xavfli oqibatlardan biri hissiy aloqani kamaytirish va oila va do‘stlar bilan haqiqiy hayotda muloqot qilishdir, bu esa bir qator psixologik muammolarga olib keladi. Albatta, Internet ham ijobiy xususiyatga ega. Misol uchun, u ta'limni targ‘ib qiladi, bolalarni tarbiyalash va o‘qitish uchun qimmatli materiallarni o‘z ichiga olgan ota-onalar uchun turli veb-saytlar mavjud (onlayn o‘yinlar, onlayn darslar, chizma kurslari, ingliz tili va boshqalar). Ko‘pgina sotsiologlar internetga qaramlik muammosiga yoshlarning sotsializmiga ta'siri nuqtai nazaridan qarashadi. Internet orqali insonning jamoat faoliyatida erta ishtirok etishi uchun barcha sharoitlar yaratilgan. Kompyuter yordamida u jamiyat hayotining barcha sohalarida ishtirok etishi mumkin. Biroq, bu hodisa ikki jihatdan o‘rganiladi. Barcha olimlar ijtimoiy hayotning barcha sohalarida (siyosat, biznes, madaniyat va h.k.) erta ishtirok etish shaxsning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko‘rsatayotganiga qo‘shilmaydilar. Rivojlanishning har bir bosqichi kattalar hayotining muayyan davrida amalga oshirilishi va bolaning ko‘pincha sodir bo‘layotgan narsalarga tegishli baho berishni

istamasligi aniqlangan. Ta'kidlash joizki, resurslarga erkin kirish imkoniyati va so‘z erkinligi internetda muayyan turdagi madaniyatni yaratishga olib keladi. Foydalanuvchilar o‘z manfaatlari, o‘xshash fikrlari va dunyoqarashlari, aloqa va forumlarda va saytlarda axborot almashish asosida onlayn jamoalarga uyishadi. Bunday jamiyatda foydalanuvchi ushbu jamiyatdagi ariza yoki uning vakolati bilan belgilanadigan maqomga ega bo‘ladi. Haqiqiy hayotda yuqori mavqega ega bo‘lgan odamlar odatda virtual dunyoda qolishadi.

Internet muloqotida mavjud aloqa xususiyatlaridan bir qatorini keltirib o‘tamiz:

1. Onlayn muloqotda og‘zaki bo‘lmagan muloqot o‘z ahamiyatini yo‘qotadi.

2. Anonim aloqa. Anonimlik tufayli siz nafaqat uning psixologik xususiyatlariga asoslangan o‘smirni tasavvur qila olmaysiz, balki haqiqatdan sezilarli darajada farq qiladigan boshqa rasmni yaratishingiz mumkin.

Aloqa doirasini kengaytirishning ijobiy jihatlari, ayrim sohalarda xabardorlikni oshirish va aloqa etishmasligini bartaraf etish. Bundan kam muhim jihat shundaki, kompyuterdan foydalanish insonning ijtimoiy, psixologik va shaxslararo mavqeiga ta'sir qiladi.

Depressiya bilan shug‘ullanadigan yoki ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarga duch kelgan odamlar ko‘pincha internetdan haqiqatda insoniy shovqinning qiyinchiliklarini bartaraf etish uchun foydalanadilar.

Bundan tashqari, Internet haqiqatdan “chiqish” vositasi sifatida anonim ijtimoiy muloqot uchun shunday imkoniyatlarni taklif qiladi (bu erda amalga oshirish paytida xavfsizlik hissi ayniqsa muhimdir). Tasavvur va yutuqlarni yaratish qobiliyati (jumladan, haqiqiy hayotda amalga oshirilmaydigan yangi tasvirlarni yaratish qobiliyati (masalan, axborotga to‘liq kirish) asosiy xavf-bu asosiy xavf-Internetsiz hayotni tasavvur qila olmaydigan va haqiqiy hayotda munosabatlarni qura olmaydigan odamlardir; haqiqiy hayotda tez-tez mumkin bo‘lmagan bir qator mezonlarga asoslanib, suhbatdoshni qidirishning keng ko‘nikmasi (bir nechta suhbatdosh bilan bir vaqtning o‘zida muloqot qilishingiz mumkinligi sababli hech qanday suhbatdoshga e'tibor berishning hojati yo‘qligini unutmaslik kerak). Shuni ham ta'kidlash joizki, Internet nafaqat aloqa sohasida, balki axborot bilan resurslarga kirishda ham katta imkoniyatlar yaratadi. Internetning o‘ziga xos xususiyatlaridan biri har qanday ma'lumotni olish uchun cheklovlar yo‘qligi. Biroq, Internet resurslariga nazoratsiz kirish odamlar uchun jiddiy potentsial tahdidlarga olib keladi.

Global tarmoq zo‘ravonlik va dalda, ma'naviy manipulyatsiyasi turli usullari, irqchilik, senzura va hokazo turli shakllarini namoyish resurslarni katta miqdorda o‘z ichiga oladi

Xulosa qilib aytganda, Internet zamonaviy odamlar hayotida juda muhim rol o‘ynaydi. Internetning ta'siri darajasini aniqlash uchun so‘rov natijalari quyida keltirilgan.

Internetdan foydalanish chastotasini aniqlash va veb-saytlarga tashrif buyurishning eng keng tarqalgan sabablarini aniqlash uchun yoshlarga tashxis qo‘yilgan.

Tadqiqot 29 dan 21 yilgacha bo‘lgan, 40 kishidan iborat respondentlarni o‘z ichiga olgan. Tadqiqot tadqiqot usuli sifatida ishlatilgan. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, respondentlarning 97,5% (39 kishi) internetdan kuniga 12 soatdan ko‘proq foydalanadi va faqat 2,5% (1 kishi) kuniga 4 soatdan kamroq foydalanadi. Internetdan foydalanishning eng mashhur sababi aloqa. Ushbu parametr 38 (40%) dan 95 holatda tanlangan bo‘lib, ulardan 5 ta respondentlari (12,5%) internetga tashrif buyurishning yagona maqsad hisoblashadi. 2 ta respondentlarining faqat 40 (5%) uchun bu maqsad ustuvor emas, balki ahamiyatsiz. Ma'lumot topishning ikkinchi eng mashhur maqsadi (70% - 28-dan 40), keyin musiqa, kino, kitob, o‘yin va boshqalarni yuklab olish: 20-dan 40 respondentlar (50%). 12 respondentlaridan (40%) 30 ta joylashgan onlayn-do‘konlar to‘rtinchi o‘rinda. Oxirgi (beshinchi) joyda, so‘rov ishtirokchilari 10 respondentlaridan faqat 40 (4%) topilgan onlayn o‘yinlar joylashtirildi. So‘rovga ko‘ra, eng ko‘p tashrif buyurilgan ijtimoiy media saytlari, forumlar, suhbatlar va boshqalar 40 kishidan 40 (100 %) birinchi navbatda ushbu parametrni aniqladi. Ikkinchi o‘rin musiqa, kino va teleko‘rsatuvlar (60 -24-dan 40%) bilan Internet-resurslar bilan band qilishdi. Nihoyat, uchinchi o‘rinda-siyosiy, kulgili saytlar, turli kompaniyalar va onlayn-do‘konlarning saytlari (35% - 14 dan 40). Trafik nuqtai nazaridan eng mashhur saytlar ijtimoiy tarmoqlar, turli suhbatlar va forumlar bo‘lib, Internetdagi muloqot maqsadlarining ustunligini tasdiqlaydi. Boshqa tomondan, muloqotni asosiy maqsad sifatida belgilamagan respondentlar ham ushbu maqsadga qaratilgan saytlarga tez-tez tashrif buyurishadi. “Mumkin bo‘lgan yechim yoki maslahatni izlayotgan qiyin vaziyatga tushib qolish” degan savolga javob beradigan natijalar kam emas.

Ushbu so‘rovning javoblari shuni ko‘rsatadiki, internetdagi qiyin vaziyatlardan chiqish yaqin kishilarning maslahatiga qaraganda ustuvor ahamiyatga ega. Ushbu so‘rov natijalarini sarhisob qilar ekanmiz,

zamonaviy yoshlar o‘rtasidagi muloqot asosan internetda amalga oshirilayotganini ko‘ramiz.

Bugungi kunda internetdan foydalanuvchilarning ko‘pchiligini yoshlar tashkil etgani holda, uning katta qismi o‘quvchiyoshlar hissasiga to‘g‘ri kelmoqda. Shu bois mutaxassislar, shifokorlar, pedagoglar, olimlar tarafidan internetdan foydalanuvchi o‘quvchi-yoshlarga maslahat, ko‘rsatmalar berib borilmasa yoki butunlay nazorat qilinmasa mazkur yangi texnologiyalar bolalar va yoshlar tarbiyasiga salbiy ta’sirga egaligi ham ta’kidlan moqda. Chunki bugungi globallashuv jarayoni yoshlarning ma’naviy dunyosini egallash borasida turli axborot maydonlaridan faol foydalanish «poyga»si jadallashib bormoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida 2020 yilga “Ilm-ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”, deb e’lon qilishi ta’lim va ilm-fan sohalarining o‘zaro uyg‘unligi e’tirof etilishi bilan birga davlatning yoshlarga doir siyosatini amalga oshirish, ta’limning yangi zamonaviy usullari, jumladan, axborot-komunikatsiya texnologiyalarini joriy etish sohasiga alohida e’tibor berilayotganligining amaliy ifodasi deb hisoblansa mubolag‘a bo‘lmaydi.

Bugun jamiyatimiz tashabbuskor islohotchi, strategik fikr yuritadigan, bilimli va malakali yangi avlod kadrlarini tarbiyalashdan manfaatdor. Shuning uchun bog‘chadan boshlab oliy o‘quv yurtigacha - ta’limning barcha bo‘g‘inlari isloh qilinmoqda. Binobarin nafaqat bugunning yoshlari, balki butun jamiyatimiz a’zolarining bilimi, saviyasini oshirish uchun avvalo ilm-ma’rifat, yuksak ma’naviyat kerak. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek, “Ilm yo‘q joyda qoloqlik, jaholat va, albatta, to‘g‘ri yo‘ldan adashish bo‘ladi”. SHarq donishmandlari aytganidek, “Eng katta boylik - bu aql-zakovat va ilm, eng katta meros - bu yaxshi tarbiya, eng katta qashshoqlik - bu bilimsizlikdir!”. Shu sababli yoshlarimiz uchun zamonaviy bilimlarni o‘zlashtirish, chinakam ma’rifat va yuksak madaniyat egasi bo‘lish uzluksiz hayotiy ehtiyojga aylanishi kerak. Taraqqiyotga erishish uchun raqamli bilimlar va zamonaviy axborot texnologiyalarini egallashimiz zarur. Tasavvur qilish uchun birgina misol keltirishning o‘zi kifoya qiladi deb o‘ylayman. Oddiygina talaba o‘yga berilgan vazifani qilish uchun kutubxonaga borishi, u yerdan kerakli kitoblarni qidirib topishi, hamda u yerda o‘tirib ikki uch soat o‘qib daftarga yozishi kerak bo‘ladi. Xuddi shu ishni uyida internet orqali bajarsa juda ko‘p foydali tomonlari bo‘ladi. O‘sha talaba kutubxonaga bormaydi, u yerda vaqtini ketkazmaydi, kerakli ma’lumotlarni

internet orqali yaxshilab o‘qib o‘ziga ma’lumot sifatida olib qolishi ham mumkin bo‘ladi. Yana bir misol avvallari bir inson o‘zining yaqiniga hat yozmoqchi bo‘lsa, u xat yozish uchun qog‘oz qalam olishi, unga gaplarni yozishi, uni esa po‘chtaga olib borishi kerak bo‘lardi. Xat tashuvchi uni olib kerakli joyga elitib bergunicha oradan bir necha kun vaqt o‘tardi. Hozirda esa bunday ishlar oddiygina bir hol bo‘lib qoldi.

Odamlar tobora ko'proq turli xil media kanallaridan foydalanishmoqda va ularga ko'proq vaqt sarflashmoqda. GlobalWebindex so'roviga ko'ra, 16 yoshdan 60 yoshgacha bo'lgan foydalanuvchilar turli media kanallarida o'tkazishi mumkin bo'lgan o'rtacha kunlik vaqtni tasavvur qiling:

1) Planshet, noutbuk yoki kompyuterda internetdan foydalanishning o‘rtacha vaqti kuniga 4 soat 42 minut;

2) O'rtacha televizor ko'rish vaqti kuniga 2 soat 21 daqiqa;

3) Bir kunda turli qurilmalardan ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning o‘rtacha vaqti 1 soat 53 daqiqa;

4) Smartfonda internetdan foydalanishning o'rtacha vaqti kuniga 1 soat 24 daqiqa. [4]

REFERENCES

1. Войскунский А.Е. Актуальные проблемы зависимости от интернета // Психологический журнал, 2004. № 1.

2. Кимберли С.Янг. Диагноз - интернет-зависимость // НарКом [сайт]. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.narcom.ru/ideas/common/15.html/ (дата обращения: 10.06.2020).

3. Сидоров Н.А., Графов А.А. Глобализация и ее влияние на развитие рынка бытовых услуг // Вестник Самарского государственного экономического университета. Самара, 2012. № 5 (91).

4. Мирзаев Джамшид Турдалиевич. «Психологические аспекты влияния интернет-общения на социальное поведение молодеже». «International Journal of Medicine and Psychology / Международный журнал медицины и психологии» включен в список ВАК с 04.02.2020г., РИНЦ (Elibrary.ru) и в Международную базу данных Agris., 2022 г. 127-133 ст.

5. Бекмиров, Т. Р. (2021). Формирование эмоциональная устойчивость личности. Интернаука, (1-2), 26-27.

6. Bekmirov, T. R. (2020). Psychological features of adaptation and integration of children with developmental

disabilities. Pedagogy and psychology in the modern world: theoretical and practical research, 125-129.
7. Рашидович , Б. Т. . (2022). ПОНЯТИЯ НЕВРОЗА В ПСИХОЛОГИИ И ИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ. INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL, 3(3), 90–93.
8. Karimovna, N. Y. (2022). YOSHLARDA INTERNETGA TOBELIK MUAMMOLARI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(12), 96-99.
9. Ахмедова, М., & Нарметова, Ю. (2022). Neyropedagogika va neyropsixologiya rivojlanib kelayotgan yangi fan sohasi sifatida. Общество и инновации, 3(2/S), 103-109.
10. Мелибаева, Р. (2018). ТАЛАБАЛАР ТАФАККУРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПСИХОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАРИ.
11. Мелибаева, Р., & Абдиназарова, И. (2020). Тиббий психодиагностика: муаммо, мулоҳаза ва ечимлар.